

Folklornik

Priloga k Folklorniku 4

GLASBENE PRIREDBE
LJUDSKIH PLESOV

GLASBENE PRIREDBE LJUDSKIH PLESOV

BOJAN KNIFIC

V preteklem šolskem letu smo godcem folklornih skupin in vsem drugim, ki se ljubiteljsko ukvarjajo s poustvarjanjem inštrumentalnoglasbenega izročila, namenili več izobraževanj kot kdaj koli doslej. Večina njih je bila dobro obiskana, prav tako smo na povečano število izobraževanj dobili zelo prijetne odzive, zato bomo utečene izobraževalne oblike nadaljevali, poskušali pa bomo predstaviti tudi nekaj novega (glejte prispevek v rubriki *Napovedujemo* Načrt državnih akcij JSKD za sezono 2008/2009; o oprekljanju).

Kot lahko opazamo na mednarodnih folklornih festivalih v tujini, se marsikje dogaja, da folklorne skupine nimajo stalnih godcev, ki bi igrali na vajah niti na nastopih, zato svoj program izvajajo ob posneti in prek ozvočenja posredovani inštrumentalnoglasbeni (pogosto tudi pevski) spremljavi. V slovenskih razmerah bi bilo to početje skrajno nedopustno, kajti edino prav je, da ples na odru živi ob živi glasbeni spremljavi. Folklorne skupine na Slovenskem navadno sestavljajo plesalci in godci, oboji pa so hkrati lahko tudi pevci in igralci. In zakaj bi bili godci tudi pevci, igralci in morda še plesalci? Zato ker imajo te sposobnosti in zato ker so tudi nekdanji godci aktivno sodelovali v vseh ključnih in s plesom povezanih dogodkih. Brez godca ni bilo plesa (a ga tudi brez plesalcev ni bilo) in ljudje so plesali tako, kot so igrali godci (a plesali so, če je godec igral tako, da jim je šla viža v pete). Predvsem pa so igrali všečno občinstvu, ki je bilo hkrati aktivno vpeto v plesni dogodek, in kolikor se je dalo skladno s tedanjo med najširšimi plastmi prebivalstva uveljavljeno glasbeno estetiko. Ta se v času in prostoru spreminja, zato jo je treba raziskovati, se v folklornih skupinah o njej vsaj spraševati in iskati ustrezne poti poustvarjanja glasbenega izročila. K temu naj pripomore tudi ta notna priloga, ki sicer še vedno ne prinaša drugega kot note – shematične zapise, ki lahko zgolj pomagajo pri izvajanju glasbe –, a vsaj zapise, ki predvidevajo igranje v veččlanskih godčevskih sestavih. Še vedno so zapisi le ogrodje, ki lahko pripomore h kakovostnemu poustvarjanju inštrumentalnoglasbenega izročila, ne morejo pa nadomestiti vsega drugega, kar sestavlja glasbo, a vseeno ponujajo več kot enoglasni zapisi plesnih melodij, s katerimi se folklorniki navadno srečujemo.

Godci so torej tako kot plesalci nujen sestavni del folk-

lornih skupin, dobra folklorna skupina pa ima zadostno število plesalcev in godcev, da lahko izvaja svoj program. S plesalci se navadno ukvarjajo vodje skupin na vsaki vaji, godcem pa je v folklornih društvih pogosto posvečena manjša pozornost (o tem je nekaj govora tudi v tej številki *Folklornika* v prispevku *Sobotni večer* na folklornem taboru za odrasle), zato morajo ti ustrezna znanja pridobiti drugje. Navadno se učijo igranja na inštrument v javnih ali zasebnih glasbenih šolah ali pri posameznikih, žal pa jim tam ne ponujajo znanj o ljudski glasbi. To vrzel skušajo nadomestiti seminarji, kjer je mogoče spoznavati posebnosti, ki glasbo delajo ljudsko, z značilnostmi in posebnostmi godčevstva pa se je mogoče seznanjati tudi z branjem literature, poslušanjem ljudskih godcev, terenskih posnetkov ipd. Kar nekaj prispevkov na to temo je bilo objavljenih v preteklih številkah *Folklornika* (o pripravi glasbenih priredb je pisal Milan Trampuš v *Folklorniku* 3, o teh temah pogosto piše Tomaž Rauch), k notni prilogi pa po vsebini sodita prispevka *Nine Volk* in *Tomaža Raucha* iz letošnje številke (rubrika *Kako delati*). Škoda bi bilo, če jih pred pregledom te priloge ne bi prebrali.

Kot sem zapisal že v uvodu, letošnjo številko *Folklornika* posvečamo etnomuzikologu Julijanu Strajnarju, ki je življenje posvetil raziskovanju glasbenega izročila. Dodajamo prilogo s priredbami nekaj plesnih viž, ki so jih prispevali trije avtorji (Eva Rožanc, Mile Trampuš in Franci Šolar). Ne bi sicer želeli, da bi predstavljali model vsem, ki se lotevate prirejanja, bomo pa veseli, če bodo komu pri tovrstnem početju v pomoč.

PRIREDBE MELODIJ ZA SPREMLJAVO LJUDSKIH PLESOV

MILE TRAMPUŠ

Melodije so prirejene za godčevske sestave, ki so bili pogosti na področjih, od koder so doma predstavljeni ljudski plesi.

Prekmurski ples tkalečka je izbran zato, ker pri nekaterih folklornih skupinah mnogokrat slišimo neprimerno harmonijo, saj zgornji inštrument, običajno klarinet, igra terco nad vodilno melodijo, kar ni ustrezno. Podobno je mnogokrat tudi pri plesu mlinček (Ob bistrem potoku je mlin). Skratka, osnovni melodiji lahko dodamo le tone iz ustreznega spremljevalnega akorda, nikakor pa ne vedno terce nad vodilno melodijo. Varianta C je namenjena boljšim klarinetistom, sicer pa se lahko igra varianta B, transponirana v B-dur.

Ostala dva plesa – rašpa in tramblan – sta bila zapisana na zahodnem Štajerskem. Za spremljavo je dodana bugarija, ki se sicer praviloma ne uporablja v obstoječih godčevskih sestavih folklornih skupin, a je bila pogosta v godčevskih sestavih v Zgornji Savinjski dolini (Luče). Za basovsko spremljavo je predviden bariton, ustreza pa tudi kontrabas (z lokom) ali berda.

Mile Tampuš.

(Foto: Janez Eržen, Šmartno na Pohorju, 4. 11. 2005.)

Gvidova polka je primer novejšje viže ljudskega godca in jo lahko uporabimo za poljuben ples, ki nima svoje viže (hitri del pri povštertancu, žakle šivat ipd.).

Mile Tampuš v družbi z drugimi godci na folklornem taboru za odrasle.
(Foto: Janez Eržen, Novo mesto, 27. 1. 2008.)

ŠTAJERIŠ IN MRZULIN

FRANCI ŠOLAR

S prirejanjem ljudskih viž za potrebe folklorne skupine sem se prvič srečal pred približno desetimi leti pri Folklorni skupini Triglav iz Slovenskega Javornika - Jesenic, kjer sem sprva igral harmoniko, pozneje, ko sem začel pripravljati glasbene priredbe, pa bas. Pri prirejanju mi je bil v pomoč priročnik Julijana Strajnarja (Godčevske viže). Z ljudsko inštrumentalno glasbo sem se seznanjal prek terenskih zvočnih posnetkov in na seminarjih, na moje delo pa so vplivale tudi glasbene priredbe, ki sem jih slišal pri drugih folklornih skupinah in poustvarjalcih ljudske glasbe.

Pri nas je bilo godčevstvo vedno doma. Moj stari oče je bil pred drugo svetovno vojno klarinetist (kot je sam pravil, je igral na "klenet") pri vojaški godbi, doma pa so oče in sinovi igrali "na pleh", kot je dejal, po veselicah. Igrali so v zasedbi "trompeta, flirhorn, basflirhorn in pozavna". Pred drugo svetovno vojno je bil v kraju, kjer sem živel, poznan Mihovc, ki je igral harmoniko, ob njem pa je bil vedno kdo, ki se mu je ob igranju pridružil. Pogosto godec, ki je igral bas (ali pozavno) in klarinet (najpogosteje Es-klarinet).

Izbrani priredbi sta napisani za godčevski sestav, v katerem igrajo godci na klarinet, violino, harmoniko in

Franci Šolar.

(Foto: Janez Eržen, 15 let Folklorne skupine Triglav, Slovenski Javornik - Jesenice, Slovenski Javornik, 16. 12. 2006.)

bas, in sicer zato ker tak sestav pri Folklorni skupini Triglav trenutno imamo in zato ker so bili taki sestavi na Gorenjskem dokaj pogosti. Za objavo sem izbral štajeriš, ki mi ga je zpel oče in je bil vključen v odrsko postavitev gorenjskih plesov, in mrzulin, katerega priredba je nastala za odrsko postavitev plesov iz Zgornjesavske doline.

Godci s Slovenskega Javornika.

(Foto: Janez Eržen, 15 let Folklorne skupine Triglav, Slovenski Javornik - Jesenice, Slovenski Javornik, 16. 12. 2006.)

ŠTAJERIŠ

EVA ROŽANC

Štajeriš sodi med starejše parne plesne, ki so bili razširjeni na Slovenskem, in so v nekaterih okoljih na plesnih dogodkih ostali priljubljeni vse do druge svetovne vojne in še po njej. Danes sodi štajeriš med plesne, ki jih folklorne skupine pogosto vključujejo svoje odrske postavitve, med drugim tudi zato ker obstajajo zapisi številnih različic melodij in plesnih obrazcev. Pričujoča glasbena priredba štajeriša, katerega melodija je bila najdena v Lahovem Grabnu na Kozjanskem, je nastala znotraj godčevskega sestava Folklorne skupine Šentjur, za objavo v Folklorniku pa je priredba, kakršna se izvaja v skupini, tudi zapisana.

Eva Rožanc.

(Foto: Janez Eržen, Pevci nam pojejo, godci pa godejo, Tolmin, 10. 11. 2007.)

Godci iz Šentjurja.

(Foto: Janez Eržen, Pevci nam pojejo, godci pa godejo, Tolmin, 10. 11. 2007.)

GVIDOVA POLKA

(Plešivec pri Velenju)

Igral: Gvido Škorjanc, 1993
Glasbena priredba: Mile Trampuš

♩ = 116

Violina I

Klarinet Es

Harmonika
C,F,B

Bugarija D

Bariton
(kontrabas)

10

12

14

16

18

1. 2.

♩ = 130

20

22

24

26

28

30

32

34

1. 2.

RAŠPA

(Paka pri Viitanju)

Glasbena priredba: Mile Trampuš

Prvič igra violina spodnjo melodijo, pri ponavljanju zgornjo.

♩ = 120

Violina I

Klarinet B

Harmonika C,F,B

Bugarija D

Bariton (Kontrabas)

12 14 16 18 20 22 24 26 28 30 32 34 36 38

1. 2.

1. 2.

TKALEČKA

(Beltinbi, Prekmurje)

Glasbena priredba: Mile Trampuš

A $\text{♩} = 90$

Violina 1 *f* *simile*

Violina 2 *f* *simile*

Klarinet B *mf* *simile*

Harmonika *mp* *mf*

Kontabas (arco) *mf*

B **Più vivo** $\text{♩} = 100$

C

1. 2.

TRAMBLAN

(Ter nad Ljubnem ob Savinji)

Glasbena priredba: Mile Trampuš

$\text{♩} = 92 - \text{♩} = 120$

Violina 1
Klarinet
Harmonika C-F-B
Bugarija D
Bariton (Kontarbas)

1. 19
2. D.S. al Coda 20

$\text{♩} = 120$ Coda

1. 28
2. 29

MRZULIN

(Rateče, Gorenjska)

Glasbena priredba: Franci Šolar

kl.
vi.
har.
kontra
bas

The first system of the musical score consists of four staves. The top staff is for the vocal line (kl.), the second for the violin (vi.), the third for the harp (har.), and the fourth for the double bass (kontra bas). The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 3/4. The vocal line features a melodic line with a long slur over the first four measures. The violin and harp parts provide harmonic support with chords and moving lines. The double bass part has a simple, steady accompaniment.

The second system continues the musical score with four staves. The vocal line (kl.) continues its melodic phrase. The violin (vi.) and harp (har.) parts maintain their harmonic accompaniment. The double bass (kontra bas) part continues its simple accompaniment. A large, faint watermark is visible in the background of this system.

The third system of the musical score consists of four staves. The vocal line (kl.) continues its melodic phrase. The violin (vi.) and harp (har.) parts maintain their harmonic accompaniment. The double bass (kontra bas) part continues its simple accompaniment. A large, faint watermark is visible in the background of this system.

The first system of music features a single melodic line in the upper right voice, starting with a long horizontal line above the staff. The rest of the system consists of a piano accompaniment with four staves: two treble clefs and two bass clefs. The key signature has one flat, and the time signature is 4/4. The piano part includes chords and moving lines in both hands.

The second system of music features a single melodic line in the upper right voice, starting with a rest. The rest of the system consists of a piano accompaniment with four staves: two treble clefs and two bass clefs. The key signature has one flat, and the time signature is 4/4. The piano part includes chords and moving lines in both hands.

The third system of music features a single melodic line in the upper right voice, starting with a rest. The rest of the system consists of a piano accompaniment with four staves: two treble clefs and two bass clefs. The key signature has one flat, and the time signature is 4/4. The piano part includes chords and moving lines in both hands.

Musical score system 1, consisting of four staves. The top staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The second and third staves are in bass clef with a key signature of one flat (Bb). The bottom staff is in bass clef with a key signature of one flat (Bb). The system contains five measures of music.

Musical score system 2, consisting of four staves. The top staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The second and third staves are in bass clef with a key signature of one flat (Bb). The bottom staff is in bass clef with a key signature of one flat (Bb). The system contains five measures of music. A faint circular watermark is visible on the right side of the page, overlapping the second system.

ŠTAJERIŠ

(Rovte pri Podnartu, Gorenjska)

Zapel: Rudi Šolar, roj. 1920
Glasbena priredba: Franci Šolar

Musical score for Klavier (kl.), Violin (vi.), Harp (har.), and Kontrabaß (kontra bas). The score is in 3/4 time and features a key signature of one flat (B-flat). The harp part includes chord markings: F, G, A, B, B, b, b, F, f, f.

Continuation of the musical score for Klavier, Violin, Harp, and Kontrabaß. The harp part includes chord markings: F, f, f, B, b, b, B, b, b, F, f, f.

Continuation of the musical score for Klavier, Violin, Harp, and Kontrabaß. The tempo marking *nekoliko hitreje* is present above the first staff. The harp part includes chord markings: F, G, A, B, F, f, f, C, c, c.

System 1: Four staves of music. The top staff is a treble clef with a key signature of one sharp (F#). The second and third staves are a grand staff with a key signature of one flat (Bb). The bottom staff is a bass clef with a key signature of one flat (Bb). The music consists of eighth and sixteenth notes with various articulations like accents and slurs. Chord symbols are present in the third staff: C, c, c, F, f, f, F, f, f, C, c, c.

System 2: Four staves of music. The top staff is a treble clef with a key signature of one sharp (F#). The second and third staves are a grand staff with a key signature of one flat (Bb). The bottom staff is a bass clef with a key signature of one flat (Bb). The system includes first and second endings, indicated by '1.' and '2.' above the staff. Chord symbols in the third staff include C, D, E, F, F, G, g, g, D, d, d.

System 3: Four staves of music. The top staff is a treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#). The second and third staves are a grand staff with a key signature of two sharps (F# and C#). The bottom staff is a bass clef with a key signature of two sharps (F# and C#). Chord symbols in the third staff include D, d, d, G, g, g, G, g, g, D, d, d, D, E, Fis, G.

Melodija je v klarinetu.

ŠTAJERIŠ

(Lahov Graben, Kozjansko)

Glasbena priredba: Eva Rožanc

Violina

Harmonika

Kontrabas

Musical score for measures 1-6. The Violin part starts with a triplet of eighth notes (marked '3') and continues with a melodic line. The Harmonica part follows a similar melodic pattern. The Double Bass part starts with an 'arco' marking and plays a bass line with some triplets.

vi.

har.

kb.

Musical score for measures 7-12. This section features a first ending (marked '2.') for all instruments. The Violin and Harmonica parts play a melodic phrase, while the Double Bass part provides a supporting bass line.

vi.

har.

kb.

Musical score for measures 13-18. The Violin and Harmonica parts play a fast, rhythmic eighth-note pattern. The Double Bass part plays a steady bass line. The section concludes with a triplet of eighth notes in the Violin and Harmonica parts.

vi. ²⁰

har. ²⁰

kb. ²⁰

vi. ²⁶

har. ²⁶

kb. ²⁶

vi. ³² Da Capo

har. ³²

kb. ³²